
Taneční jako kulturní kapitál

Daniela Machová

Ballroom Dance Courses as Cultural Capital

Abstract: The study deals with ballroom dance courses. The chosen topic is explored from the perspective of the sociology of dance through the concept of cultural capital, which was enriched by a social discourse by the French sociologist and anthropologist Pierre Bourdieu. Based on the method of qualitative individual interviews with participants and graduates of dance courses, the author tries to find an answer to the question of whether individuals consider graduation to be an investment in their cultural capital. In connection with the set goal, the subject of interest is also the extent to which the graduates of the courses apply the knowledge of ballroom dancing in their social life. Additionally, analysing the extent to which they remember the acquired skills. The results of the research show that the completion of dance is considered by some participants

as part of their social education. Although in subsequent social life the application of acquired dance skills in most respondents is rather unique or associated only with a certain stage of life. However, ignorance of ballroom dances would be perceived as discriminatory if necessary.

Keywords: ballroom dance courses, cultural capital, education, Pierre Bourdieu

„Babička říkala, že to patří k základnímu vzdělání, mít školu, řidičák a odchodit taneční.“¹

Pojmem „taneční“ bývají označovány kurzy tance a společenské výchovy, v nichž se mladí lidé ve věku od 15 do 18 let věnují pod dohledem tanečního mistra a jeho partnerky výuce společenských tanců (polka, waltz, tango, valčík, foxtrot, ča-ča, jive, rumba, samba, mazurka apod.). Po frekventantech bývá vyžadován formální oděv, tedy společenské šaty a boty s podpatky v případě dam, oblek, kravata či motýlek a eventuálně rukavičky u pánů. Běžné výukové lekce doplňují taneční události jako prodloužené, plesy a tzv. věnečky. Jak se ukázalo při zkoumání tohoto fenoménu, absolvování tanečních je mnohdy považováno za součást vzdělání.

Motivací pro vzdělávání² je snaha o rozšíření znalostí či dovedností. Jedinec tím případně usiluje o zvýšení své kvalifikace, od čehož se odvíjí posílení šancí při uplatnění se na trhu práce a zlepšení sociálního postavení ve společnosti. V tomto kontextu můžeme hovořit o vzdělání jako o kulturním kapitálu. Pojem zavedl do společenských věd v 70. a 80. letech 20. století francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu.³ Rozšířil tím běžné uvažování o kapitálu spojené především s financemi a majetkem o další formy, jež přinášejí svému majiteli zisk. Kulturní kapitál je vnímán jako souhrn všech schopností, dovedností, vkusů a preferencí, které jedinec získal procesem začleňování se do společnosti, výchovou, tzv. socializací. Pierre Bourdieu rozlišuje tři druhy tohoto kapitálu: vtělený (dispozice mysli a těla), institucionalizovaný (vzdělání doložené tituly, diplomy) a objektivizovaný (ve formě kulturního zboží – knihy, obrazy, hudební nástroje apod.).⁴

Ve své studii jsem se zaměřila na zkoumání tanečních z hlediska konceptu kulturního kapitálu. Domnívám se, že jejich absolvování přispívá v tomto kontextu ke zvýšení tzv. vtěleného kulturního kapitálu jedince. Smyslem tanečních kurzů je především osvojení si znalosti společenských tanců, které může jedinec uplatnit při mnoha příležitostech (maturitní či firemní ples, svatby apod.), při nichž by naopak jejich neznalost mohla být diskriminační. Součástí programu je i výuka pravidel společenského chování, přičemž účastí na výukových lekcích jako pravidelnou praxí dochází zároveň k jejich zvnitřňování. Pro mnohé frekventanty jsou taneční první příležitostí, kdy mají na sobě společenský oděv, přičemž v průběhu kurzu získají zkušenosti a naučí se pohybovat i ve formálním oděvu přirozeně a sebevědomě.⁵

¹ Rozhovor s respondentkou Lucií, 33 let, 6. 10. 2020.

² Vzdělávání definuje Palán jako „proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědeckých a technických vědomostí, intelektuálních a praktických dovedností a lidských zkušeností, utváření morálních rysů a osobitých zájmů“. Zdeněk Palán. *Lidské zdroje*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, s. 237.

³ Pierre Bourdieu. „The Forms of Capital“. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986, s. 241–258.

⁴ *Tamtéž*, s. 243.

⁵ O sociálních funkcích tanečních pojednávám detailně v disertační práci. Více viz Daniela Machová. *Český fenomén tanečních: Proměny podob a účelu kurzů společenského tance pro mládež*. Disertační práce. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, katedra tance, 2019.

Zajímalo mě, zda účastníci kurzů vnímají absolvování tanečních jako investici do svého kulturního kapitálu a do jaké míry nabytou znalost společenských tanců v praxi v životě uplatňují (tedy jak se získaným kapitálem nakládají), nakolik si repertoár tanců probíraných v kurzech po letech pamatují a jaké faktory přispívají k ukotvení znalosti tanců.

Odpovědi na vytyčené otázky jsem získávala pomocí kvalitativního sociologického výzkumu, formou individuálních rozhovorů s účastníky a absolventy tanečních. Rozhovory s účastníky současných kurzů byly vedeny se záměrem zjistit okolnosti a motivace, které je vedly k přihlášení se do tanečních. Analýza odpovědí byla prováděna na vzorku 36 respondentů z kurzů Taneční školy Vavruška, Taneční školy Národního domu na Vinohradech v Praze⁶ a letních tanečních kurzů v Městci Králové.⁷ Druhou kategorií představovali tzv. pamětníci, tedy respondenti, kteří absolvovali taneční před několika lety, případně desítkami let, u nichž bylo možné zhodnotit uplatnění tanečního repertoáru v praxi a jeho zapamatování. Vzorek pamětníků čítal 24 respondentů ve věku od 21 do 62 let, přičemž polovinu tvořili muži. Pro zachycení pestrosti možných situací a scénářů byli vybráni respondenti z různých lokalit a různého (i tanečního) vzdělání a do vzorku byli zařazeni i čtyři respondenti, kteří středoškolské taneční kurzy neabsolvovali.

Přihlášení do tanečních

Výchozím bodem byla identifikace činitelů, tedy lidských zdrojů, faktorů a vnějších okolností, jež mají vliv na to, že se respondent ocitl v tanečních kurzech. Podle získaných odpovědí v hojně míře převažoval u vzorku současných účastníků vliv spolužáků a kamarádů. Zdá se, že se často do tanečních hlásí celé třídní kolektivy nebo alespoň skupinky kamarádů: „Se třídou jsme se rozhodli, že by bylo dobré chodit, je to dobrá zkušenost do života“⁸ či „Rozhodla to třída, nějak jsme se domluvili a začali jsme na taneční chodit společně.“⁹ Třídní kolektiv přitom může nepřímo vyvolat na jedince nátlak. Kdyby se nepřihlásil, připadal by si nepatřičně: „Já celkově na tanec moc nejsem, ale nějak jsem tam šla, šli tam všichni, kdybych se jediná nepřihlásila, bylo by to divné, šlo se s davem.“¹⁰ Vstup do neznámého prostředí tanečních ve společnosti kamarádů také pomáhá překonat strach či rozpaky: „Jsem tady s kamarádem, naše kamarádky nás požádaly, zda bychom s nimi nešli do tanečních, tak jsme je v tom nechtěli nechat samotné.“¹¹

⁶ Rozhovory v pražských tanečních probíhaly v průběhu plesů. Netradiční ples Taneční školy Národního domu na Vinohradech se konal 29. února 2020 a Květinový ples Taneční školy Vavruška proběhl 8. března 2020.

⁷ Taneční v Městci Králové se konaly v červenci 2020, rozhovory probíhaly vždy před začátkem a v přestávkách tanečních lekcí a o prodloužení.

⁸ Rozhovor s respondentem Adamem, 16 let, TŠ Vavruška, 8. 3. 2020.

⁹ Rozhovor s respondentem Michalem, 16 let, TŠ Vavruška, 8. 3. 2020.

¹⁰ Rozhovor s respondentkou Věrou, 41 let, 8. 10. 2020.

¹¹ Rozhovor s respondentem Filipem, 16 let, TŠ Národního domu na Vinohradech, 29. 2. 2020.

Domnívám se však, že primární roli stále sehrává rodina. Právě ona formuje jedince, podílí se na jeho socializaci, reprodukci kulturního kapitálu,¹² svým působením mu ukazuje cestu, ať už formou příkladu, kdy působí jako inspirace: „U nás v rodině je to tradice, chodili úplně všichni, tak to bylo tak nějak automatické“¹³ nebo „Dost to ovlivnili moji rodiče, protože oba chodili do tanečních, a já jsem brala tak nějak jako povinnost, že budu chodit taky“¹⁴ či formou donucení: „Mamka mě přinutila, takže jsem neměl na výběr, řekla, že všichni kluci chodí, tak že musím taky, že se mi to jednou bude hodit.“¹⁵ Pokud však tanec naopak nemá v rodině zázemí, je pravděpodobnější, že dítě taneční absolvovat nebude: „Nepamatuji si, že by naši byli nějakí tanečníci, neviděla jsem to doma, že bych to okoukala, možná, kdyby to dělali, tak by mě to nasměrovalo jinak“¹⁶ nebo „Taneční? To by byla ztráta času, mě k tomu nikdo doma nenutil, neměl jsem vztah k tanci a tomuhle. S rodiči jsme se domluvili, že to nemá cenu, že by to bylo jen vyhození peněz. Tehdy se ptali: Chceš chodit do tanečních? Já řekl, že ne, a tím to haslo.“¹⁷

Faktorem, který nepřímo ovlivňuje absolvování tanečních, je jejich rozšířenost v místě, odkud jedinec pochází: „Do deseti let jsem žila na Slovensku, tam taneční nebyly nějak známý, že by se očekávalo, že se k tomu mám někdy v životě dostat, tak jsem to vůbec neřešila.“¹⁸

Důležitá je také dostupnost tanečních v dané lokalitě. Pokud se kurzy odehrávají přímo v místě bydliště jedince či v dostupné vzdálenosti od něj, je pravděpodobnější, že se do nich přihlásí, než když musí překonávat překážky spojené s dojížděním. V prvním případě je existence tanečních také neustále připomínána, jedinec se s nimi prakticky seznámí dříve, než dosáhne věku, ve kterém by je absolvoval: „Já jsem se sem od malička chodila koukat, vždycky mě tancování bavilo“.¹⁹ V opačném případě jedna respondentka vzpomínala: „My jsme doma auto nikdy neměli, takže jsem do tanečních jezdila s nejlepší kamarádkou od nás z vesnice. Když byla nemocná, tak jsem se tam musela dostat jinak. Šla jsem jeden kilometr na nádraží, jela jednu zastávku vlakem a pak šla do města další tři kilometry pěšky.“²⁰

V ojedinělých případech jsem se setkala s tím, že přihlášení do tanečních bylo iniciováno přímo institucí, školou, kterou jedinec navštěvoval: „Ti, co bydleli jako já na intru, jezdili

¹² O reprodukci kulturního kapitálu v rodině v souvislosti se vzděláváním a distribucí sociálních nerovností ve společnosti pojednává P. Bourdieu v díle *Teorie jednání*, s. 27–31.

¹³ Rozhovor s respondentem Štěpánem, 15 let, Městec Králové, 13. 7. 2020.

¹⁴ Rozhovor s respondentkou Alžbětou, 15 let, TŠ Národního domu na Vinohradech, 29. 2. 2020.

¹⁵ Rozhovor s respondentem Danielem, 15 let, Městec Králové, 13. 7. 2020.

¹⁶ Rozhovor s respondentkou Věrou, 41 let, 8. 10. 2020.

¹⁷ Rozhovor s respondentem Michalem, 34 let, 8. 10. 2020.

¹⁸ Rozhovor s respondentkou Monikou, 27 let, 27. 10. 2020.

¹⁹ Rozhovor s respondentkou Denisou, 15 let, Městec Králové, 2. 7. 2020.

²⁰ Rozhovor s respondentkou Martinou, 41 let, 23. 10. 2020.

v prváku každé úterý povinně do divadla a ve středu do tanečních, to nás vozili autobusem do Tanvaldu.²¹ Jednalo se o lesnické učiliště v Harrachově, kde respondent nastoupil do tanečních v roce 2000. Přitom z odpovědí respondentů a rozhovorů s tanečními mistry realizovaných při předešlých výzkumech se zdá, že typickou klientelou tanečních kurzů je spíše mládež ze středních škol s maturitou než z učilišť.

Ukazuje se, že do tanečních také častěji nechodí ti, kteří se věnují tanci jako sportu (čili soutěží ve společenských tancích), s odůvodněním: „Tím, že jsem závodně tancoval, tak jsem taneční považoval za ztrátu času, nechtělo se mi platit za něco, co nevyužiju, co už znám.“²² Další skupinou jsou studenti tanečních konzervatoří, u nichž je absence tanečních zdůvodněna fyzickou zátěží: „Výuka na konzervatoři končila vždycky pozdě večer, někdy v pět, šest, tak pak už nějaká síla a chuť tančit nebyla, nikdo ze spolužáků do tanečních nechodil.“²³

Taneční jako kulturní kapitál?

Cílem výzkumu bylo odhalit, nakolik je absolvování tanečních vědomě podmíněno snahou o zvýšení kulturního kapitálu jedince. Taneční jsou na našem území stále poměrně rozšířeným fenoménem, podle odhadů se v dnešní době hlásí do kurzů přibližně 40 % mládeže.²⁴ Ukazuje se, že jejich absolvování je mnohými účastníky považováno za automatické. Velice často jsem se v rozhovorech s respondenty setkávala s tvrzeními, která by šla shrnout výrokem „prostě se chodí“. Třicetiletý respondent mi na otázku, jak došlo k tomu, že začal chodit do tanečních, odpověděl: „Já vlastně ani nevím, je to taková automatika. Při tom přechodu ze základky na střední se chodí, nikdo to nerozporoval, šli jsme celá třída,“²⁵ další uvedl: „To je tak ve zvyku, že se chodí, když je člověk v kvintě, v prváku.“²⁶

Často se respondenti odvolávali na to, že taneční jsou jakási „tradice“: „Je to taková tradice, že všichni u nás v rodině chodí do tanečních. Je to podobné, jako když jde dítě do první třídy. Víme, že v šesti letech jdeme do školy, a když jdeme do prvního ročníku na střední, tak se jde do tanečních.“²⁷ Případně je absolvování tanečních vnímáno jako „povinnost“: „Za mě se chodilo, o tom se vůbec nediskutovalo, byla to taková společenská

²¹ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 38 let, 25. 7. 2020.

²² Rozhovor s respondentem Jiřím, 35 let, 26. 10. 2020.

²³ Rozhovor s respondentkou Monikou, 27 let, 27. 10. 2020.

²⁴ Výzkum zpracovala agentura Výzkum & Marketing. Šlo o kvantitativní sondu v pražských středních školách, dotazníkové šetření probíhalo formou papírového dotazníku na 16 SŠ (celkem 234 dotazníků) a elektronickou formou na e-panelu agentury STEM/MARK (celkem 155 dotazníků). Z celkového vzorku 389 respondentů absolvovalo taneční 41 %.

²⁵ Rozhovor s respondentem Ondřejem, 30 let, 25. 10. 2020.

²⁶ Rozhovor s respondentem Janem, 17 let, TŠ Národního domu na Vinohradech, 29. 2. 2020.

²⁷ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 40 let, 7. 10. 2020.

povinnost se naučit tancovat, v rodině u nás mladý chodí do tanečních i dnes. To musel být tehdy nějaký nýmand, že by nechodil. Nikdo se mě neptal, to bylo daný, že půjdu.“²⁸

Pouze přibližně ve třetině případů jsem se setkala s tím, že by rozhodnutí absolvovat taneční bylo motivováno či racionalizováno primárně vědomou potřebou naučit se společenským tancům a ostatním záležitostem, které k tomu náleží. Můžeme namítnout, že se respondentům mohl účel tanečních, tedy naučit se tančit, zdát být natolik zřejmý, automatický, že jej neměli potřebu v rozhovorech zmiňovat, mě však zajímaly právě první reakce.

Potřeba naučit se tančit byla zmiňována v případech, kdy šlo rodinné zázemí příkladem a vyvolalo v jedinci pocit, že znalost tanečních kroků v životě uplatní. Jedna z respondentek vyprávěla, že je tanec běžnou součástí jejich velkých rodinných oslav a sešlostí. Další respondent uvedl: „Naši chodili do tanečních i jako dospělí, vzpomínám si na to, když jsem byl ještě na prvním stupni, tak mi přišlo, že je to taková normální součást vzdělání.“²⁹

Přihlášení se do tanečních také může naopak být motivováno zážitkem, kdy neznalost tance dostala jedince do nepříjemné situace: „Byl jsem na svatbě staršího kamaráda, po obřadu se tančilo, nevěsta říkala: ‚Kluci, s každým z vás si zatancuju.‘ My jsme byli tanečníma netknutý, tak jsme z toho měli trauma, co tam budeme dělat. Kdybych byl aspoň v tanečních, tak to nemuselo být tak trapné...“³⁰

A právě vědomí blížícího se maturitního plesu a podobných událostí uváděli respondenti jako motiv, proč chodit do tanečních: „Já jsem vždycky chtěla chodit, prostě už od mala, tak jsem si řekla, že v prváku to bude nejlepší začít, abych uměla na imatrikulaci už nějaké tance.“³¹ Na mnohých pražských středních školách probíhá v rámci maturitního plesu i tzv. imatrikulace, stužkování studentů prvních ročníků. Ti tak mají příležitost zužitkovat, co se v tanečních naučili.

Mladí účastníci kurzů se mnohdy neurčitě vyjádřili, že absolvování tanečních je zkušenost, která se jim bude hodit do života. Rozhovory s těmi, co kurzy absolvovali před lety, pak ukázaly, nakolik se taneční jako investice do kulturního kapitálu vyplatily. Nikdo z oslovených nevedl, že by se znalost společenských tanců pozitivním způsobem odrazila přímo na jeho profesní kariéře či společenském postavení: „Nikdy jsem se už poté nepohyboval v takovém prostředí, abych řekl, že jsem to zúročil, ale nikdy mě nemrzelo, že jsem to absolvoval.“³² Zároveň však mnoho z nich dodávalo, že je dobré tanečními projít, neboť se hypoteticky mohou dostat do situací, kdy své znalosti upotřebí. Jak uvedl jeden z nich: „Protože nikdy člověk neví, kde se nachomýtnete, kde bude pracovat, třeba ho někde pozvou na ples a pak

²⁸ Rozhovor s respondentkou Andreou, 50 let, 17. 10. 2020.

²⁹ Rozhovor s respondentem Oldřichem, 43 let, 3. 11. 2020.

³⁰ Rozhovor s respondentem Oldřichem, 43 let, 3. 11. 2020.

³¹ Rozhovor s respondentkou Zuzanou, 16 let, TŠ Národního domu na Vinohradech, 29. 2. 2020.

³² Rozhovor s respondentem Janem, 62 let, 26. 10. 2020.

Obr. 1: Výuka v kurzech tance v Městci Králové. Taneční mistr Jiří Šulc s partnerkou Petrou Mertlíkovou.
Foto: Daniela Machová

když člověk neumí zatančit, tak to není dobře.³³ Z rozhovoru s tanečním mistrem Zdeňkem Řehákem, otištěného v Lidových novinách, naopak vyplynulo, že v souvislosti s určitým povoláním je znalost tance považována za společenskou nutnost: „Zajímavý zákazník ke mně přišel i minulý týden – byl to první rada ministerského tajemníka jedné ambasády. Měl se zúčastnit vídeňského Plesu v Opeře a chtěl se naučit valčík.“³⁴

Z příležitostí, při nichž absolventi uplatnili znalosti tanečních kroků, a tudíž zužitkovali nabytý kulturní kapitál, zmiňovali maturitní a další plesy, dále svatby a taneční kurzy a maturitní plesy svých dětí: „Hodí se to, je to blbý, když ti dítě maturuje a ty neumíš tancovat.“³⁵

A i když se následně tanci po kurzech nevěnovali, vnímali taneční jako prostředek ke kultivaci svého pohybového projevu: „Nejsem pak takový dřevko, ty základy tam člověk pochyť; taky se něco zapomene, ale něco ti v tý hlavě zůstane.“³⁶

³³ Rozhovor s respondentem Markem, 49 let, 14. 11. 2020.

³⁴ Jaroslav Krupka. „Taneční kurzy patří k české kultuře“. *Lidové noviny*. 19. 2. 2010.

³⁵ Rozhovor s respondentkou Andreou, 50 let, 17. 10. 2020.

³⁶ Rozhovor s respondentem Davidem, 36 let, 24. 7. 2020.

Uplatnění kulturního kapitálu v praxi

V rámci kvalitativních rozhovorů s absolventy kurzů byla věnována pozornost i tomu, jak se po tanečních odvíjel jejich společenský život a nakolik aplikovali nabyté znalosti tanečních kroků. Intenzita výskytu respondentů na tanečních událostech byla velice různá. V některých případech navštívili jedinci po absolvování kurzu pouze svůj maturitní ples a dále podobné taneční příležitosti nevyhledávali. U jiných se stala návštěva plesů v určitém věku vyhledávanou formou společenské zábavy, setkala jsem se i s respondenty, jež příležitostná, ale pravidelná návštěva tanečních událostí doprovází téměř celý život.

Zároveň účast na plesech automaticky neznamená, že vždy dochází k provozování tance. Někteří jedinci navštěvují tyto taneční akce za účelem společenského setkávání, konverzace, případně i výhry v tombole a čas stráví mimo taneční parket. I ti, co si na ples chodí především zatančit, přiznávají, že se s rostoucím věkem proměnil způsob trávení večera: „Dříve jsme si chodili na ples hlavně zatancovat, nikdy jsme si ani nekupovali lístky ke stolu. Nyní už si nejdřív se známými sedneme, popovídáme, vypijeme u toho lahev vína. Řekla bych, že teď protančíme maximálně třetinu plesu, dříve to bylo mnohem víc.“³⁷

O tom, zda se jedinec bude věnovat ve volném čase společenskému tanci a návštěvě akcí, kde ho bude moci uplatnit, rozhoduje několik faktorů. Základní podmínkou jsou přirozené vlohy a dispozice. Je mnohem jednodušší osvojit si aktivity, pro které má člověk přirozený talent. V tomto kontextu mě při rozhovorech zajímal subjektivní dojem respondentů, nakolik pro ně bylo snadné se společenské tance učit: „Mně to nedělalo žádný problém. Za mě k tanci potřebuješ pohyb a hudební sluch a to jsem všechno měl, dělal jsem atletiku, hrál na piano, zpíval v Severáčku.“³⁸ A opačná zkušenost: „Já nejsem taneční typ, já se spíše klátím, na střední jsem nevyhledávala příležitosti, kde bych tančila ty společenské tance.“³⁹

Další podmínkou je, aby jedinec v tanci spatřoval uspokojení. „Na plesy jsme moc nechodili, já jsem v té době měl jiné zájmy než tanec, absolutně mě to netáhlo,“⁴⁰ přiznal respondent, který tvrdil, že se společenské tance učil snadno a dodnes si je pamatuje. Naopak, pokud je tanec považován za zábavu, návštěva plesů se stane pravidelnou aktivitou: „Jelikož byl můj bývalý manžel taky tanečník, tak jsme chodili na plesy dost často, protože nás to bavilo, dobře jsme tancovali, každý rok jsme šli aspoň na 2–3 plesy, děti jsme dali na hlídání babičce.“⁴¹

Společenský tanec je párovou záležitostí. Jak naznačuje předchozí citace respondentky, další podmínkou pro provozování společenského tance je mít partnera. Ukazuje se,

³⁷ Rozhovor s respondentkou Zuzanou, 34 let, 20. 8. 2020.

³⁸ Rozhovor s respondentem Markem, 49 let, 14. 11. 2020.

³⁹ Rozhovor s respondentkou Andreou, 50 let, 17. 10. 2020.

⁴⁰ Rozhovor s respondentem Markem, 49 let, 14. 11. 2020.

⁴¹ Rozhovor s respondentkou Evou, 54 let, 26. 10. 2020.

Obr. 2: Žáci kurzů tance v Městci Králové tančí se svými rodiči na prodloužené.
Foto: Daniela Machová

že situace, kdy jeden z životních partnerů v tanci nachází zalíbení a druhý ne, je limitující pro oba: „Myslím si, že to tancování musí bavit oba, s mojí bývalou partnerkou jsem na plesy nechodil, protože ji to nebavilo, i když já bych třeba chtěl.“⁴² Roli hraje také odlišná taneční úroveň v páru: „Od té doby, co mám manžela, je tanec stresující záležitost, protože jako tanečnice mám nutkání na ten parket jít a vůbec nemám s kým, protože můj muž buď odmítá, nebo tam jde, ale je z toho nervózní a celý vyklepaný, že mě nemůže tanečně uspokojit, že to nedokáže.“⁴³

Další okolností, která může rozhodovat, zda jedinec vyrazí na ples, je přítomnost přátel a známých. Zdá se, že především pro mládež představuje návštěva prodloužených a plesů příležitost k seznámení, usnadňuje navázání kontaktu s opačným pohlavím a poskytuje prostor pro sblížování a společné trávení času. Jakmile pak mají životní partneři společné bydlení, jít na ples pouze v páru některým nestačí: „Sám bych ve dvou na ples, kde nikoho neznám, jinak nešel, to raději s nějakým kámošem. Nechci říct, že bychom tam neměli co dělat, ale ta parta je něco jiného, s Terkou si mohu sednout v tepláčkách doma.“⁴⁴

⁴² Rozhovor s respondentem Jiřím, 35 let, 26. 10. 2020.

⁴³ Rozhovor s respondentkou Monikou, 27 let, 27. 10. 2020.

⁴⁴ Rozhovor s respondentem Ondřejem, 30 let, 25. 10. 2020.

Návštěva tanečních událostí je bezesporu podmíněna jejich dostupností, ať už z hlediska lokality, nebo času. Plesová sezona probíhá většinou od ledna do poloviny března, ačkoli například v Praze se konají maturitní plesy zřejmě kvůli vytíženosti tanečních sálů již od listopadu až do dubna. Dá se předpokládat, že je pravděpodobnější návštěva plesu v místě bydliště než plesu, kvůli němuž jedinec musí překonat dopravou určitou vzdálenost.

Nicméně významnou roli hraje také kulturní a společenská nabídka v dané lokalitě, tj. nakolik jsou taneční podniky v konkurenci s nabídkou divadelních představení, koncertů apod. Z hlediska velikosti obce se naopak ukazuje, že například na vesnicích, v městysech je návštěva taneční zábavy či plesu vnímána mnohými respondenty jako morální povinnost, společenský závazek motivovaný i snahou podpořit aktivitu spolku, který akci pořádá: „Jezdím na hasičské, myslivecké a další bály i třeba do Bozkova, Semil, Košťálova, Libštátu a tak, ze slušnosti, jdeme sousedy podpořit, oni pak zas přijedou na zábavu k nám,“⁴⁴⁵ uvedl respondent, který je dobrovolným hasičem a myslivcem. Je přitom příkladem jedinice, jenž v mladém věku taneční kurzy nedochodil, společenské tance dle svých slov neovládá a na parketu improvizuje: „Tancuju jen na ty pomalejší a rychlejší tance, polce, valčíku se vyhýbám.“⁴⁴⁶

Návštěvu a volbu tanečních událostí také ovlivňuje jejich primární účel a úroveň, která je odvislá od pořadatele, jeho finančních možností, volby kapely, prostředí apod. Z rozhovorů vyplynulo, že se někteří absolventi záhy po tanečních vraceli na taneční prodloužené a věnečky dalších kurzů: „My jsme to měli tak, že naše kariéra na prodloužených trvala dlouho, jezdili jsme pak i další tři roky za zábavou, místo abychom šli v pátek nebo v sobotu do hospody, tak jsme si vzali kvádro a jeli do tanečních.“⁴⁴⁷ Záleží ovšem na lokalitě a tanečním mistrovi, nakolik je účast absolventů na tanečních prodloužených tolerována. Například na Jičínsku je z realizovaného pozorování skutečně běžné, že si bývalí účastníci kurzů jezdí zatancovat, zatímco v Praze se zdá, že to zvykem není. Podobnou zábavu představovaly maturitní plesy, jež část respondentů navštěvovala do doby, kdy potkávala studenty z vyšších a později nižších ročníků, své známé a kamarády: „Na plesy gymplu jsem přestala chodit, když už jsem tam neznala ty lidi, co maturovali.“⁴⁴⁸

Z tanečního hlediska byly některými respondenty naopak maturitní plesy vnímány jako nevhodné: „Normální maturitní plesy mi pak začaly vadit, samé stužkování, málo tance, do toho všichni kouří a vylívají pivo...“⁴⁴⁹ Ti, co vyhledávají podobné příležitosti primárně za účelem tance, pak upřednostňují raději tančírny či plesy tanečních škol, kde spatřují záruku, že většina programu večera bude zasvěcena tanci za doprovodu kvalitní živé hudby.

⁴⁴⁵ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 38 let, 25. 7. 2020.

⁴⁴⁶ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 38 let, 25. 7. 2020.

⁴⁴⁷ Rozhovor s respondentem Ondřejem, 30 let, 25. 10. 2020.

⁴⁴⁸ Rozhovor s respondentkou Simonou, 28 let, 26. 10. 2020.

⁴⁴⁹ Rozhovor s respondentem Oldřichem, 43 let, 3. 11. 2020.

Obr. 3: Žáci TŠ Vavruška při nástupu v rámci Květinového plesu.
Foto: Daniela Machová

Pro aktivní přístup k uplatnění kulturního kapitálu z tanečních v následném životě je důležitá kombinace všech výše uvedených faktorů. Pokud jedinec spatřuje v tanci zálibu, má k němu vlohy, tanečního partnera, případně i kolektiv podobně zaměřených známých, a dále dostatek dostupných tanečních příležitostí, je vysoce pravděpodobné, že svůj taneční kapitál zúročí. Právě ti respondenti, kteří splňovali výše uvedené předpoklady, se tanci věnují po celý život. Je-li naopak nějaký aspekt oslaben, návštěva tanečních akcí je méně pravděpodobná. Jak odůvodnila jedna respondentka, proč už po svém maturitním plese na žádné podobné události nebyla: „Nebyla příležitost, nebylo s kým, neměla jsem potřebu. Tomáš sice taky chodil do tanečních, ale vůbec nás nikdy nenapadlo jít na ples.“⁵⁰

Zvnitřnění tanečního repertoáru

Záměrem výzkumu bylo zjistit, nakolik si respondenti znalosti získané v tanečních pamatují, nakolik mají nabytý kulturní kapitál zvnitřněný a jaké okolnosti k tomu přispívají. Logicky se dá předpokládat, že pokud jedinec následně po absolvování tanečních společenský tanec praktikoval, je pravděpodobnější, že si kroky pamatuje i později, než když jedinec po tanečních již netančil.

Z rozhovorů vyplynulo, že si respondenti po letech vybavují spíše základní kroky jednotlivých tanců než další variace a figury, které se učili. Zároveň se ukázalo, že je snazší

⁵⁰ Rozhovor s respondentkou Hanou, 37 let, 3. 10. 2020.

si vybavit tance s jednodušší pohybovou či rytmickou strukturou: „Tango si nepamatuju, to mi nikdy neučarovalo, na to jsem dřevo, to se musí prožívat, to bych jen odšlapal,⁵¹ nebo: „Polka a valčík se nedají zapomenout, ale některé tance jako ča-ča, které jsou závislé na těch krocích, to člověk zapomene.“⁵²

Rozhodující roli ale hraje to, nakolik jsou dané tance oblíbené a jak často na tanečních událostech znějí melodie k těmto tancům vhodné: „Rumbu jsme na plesech neměli moc šanci tančit, je to problém si to pak vybavit.“⁵³ Mezi tance, které si respondenti nejvíce pamatují, zařadili polku, valčík, dále jive, waltz a případně ča-ču. Naopak si nevybavují, jak se tančí tango, foxtrot, rumba a případně samba.

K udržování taneční znalosti přispívá i pasivní pozorování tanečníků, jak dokládá rozhovor s respondentkou, jejíž děti v nedávné době absolvovaly taneční: „Všechny tance si pamatuji a to, co si pamatuji, to není jenom z těch mých tanečních, ale chodila jsem se dívat, když chodili dcera i syn, tak jsem si to osvěžovala, viděla jsem to pořád, jak se to tančí.“⁵⁴

Pokud je jedinec vystaven situaci, kdy se očekává, že bude provozovat společenské tance, ale není si příliš jistý tanečními kroky, volí z několika strategií s ohledem na čas, který na přípravu má. Z rozhovoru s jedním respondentem vyplynulo, že před každoroční návštěvou firemního plesu, jenž je zároveň jeho jedinou taneční událostí v roce, probíhá krátký domácí trénink. Při něm si taneční pár pro jistotu připomene základní kroky tanců, u kterých má pocit, že je tolik neovládá (př. waltz, ča-ča, jive). V jiných případech probíhá rozpomínání se na taneční kroky přímo na parketu: „Člověk tam jde dělat ty základní pohyby, to se nezapomíná, když už to jednou uměl, po chvíli si třeba vzpomenu, že jsem tam dělal nějakou tu otočku, tak to zkusíme, jestli to třeba vydá.“⁵⁵ Případně volí respondenti strategii, že si taneční kroky vybavují sledováním okolních tanečních párů: „Já už to mám tak, že si ty tance moc nepamatuju. Člověk to musí nakoukat od nějakých zkušených tanečníků vedle, u kterých je znát, že chodí do pokročilých tanečních. (...) Tak si řeknu – to je pěkný, to já bych neuměl, ale možná si díky tomu vzpomenu, jak bych to tančil jako dřevák, a po té třetí skleničce jdeme dělat ty dřeváky.“⁵⁶ Opisování od okolních párů praktikují rovněž ti, kteří do tanečních nechodili. Přiznávají také, že mnohdy vsadí na improvizaci: „Plesy kamarádů jsem obrážel, tančit jsem neuměl, vůbec mi to nevadilo, s holkama si nějak zatancuješ. Na neformální věci nepotřebuješ taneční, na formální tance – to se zeptáš kdyžtak té holky, jak se to dělá, nebo koukneš, co tančí vedle tebe, a to děláš do konce hudby.“⁵⁷

⁵¹ Rozhovor s respondentem Janem, 62 let, 26. 10. 2020.

⁵² Rozhovor s respondentkou Andreou, 50 let, 17. 10. 2020.

⁵³ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 40 let, 7. 10. 2020.

⁵⁴ Rozhovor s respondentkou Evou, 54 let, 26. 10. 2020.

⁵⁵ Rozhovor s respondentem Davidem, 36 let, 24. 7. 2020.

⁵⁶ Rozhovor s respondentem Ondřejem, 30 let, 25. 10. 2020.

⁵⁷ Rozhovor s respondentem Michalem, 34 let, 8. 10. 2020.

Párový společenský tanec je založený na předpokladu, že partner ovládá celou taneční jednotku, tedy určuje délku, směr tanečních kroků i sled jednotlivých variací. Jak se ukázalo, spoléhají některé partnerky na to, že je tanečník povede a zakryje jejich případné nedostatky či neznalost: „Pro holku je důležitý tanečník, můžeš být poleno, ale když tě partner umí vést, tak to zatančíš.“⁵⁸ Na vedení tanečního partnera spoléhá i respondentka, absolventka taneční konzervatoře, která do tanečních nechodila. V této souvislosti zmínila zajímavý předsudek, se kterým se ve své profesi setkává: „Od nás jako profesionálních tanečníků se očekává, že umíme super tančit společenské tance, že na plesech válíme, ale přitom my to vůbec neumíme, známí mi na plesech říkali: s tebou tančit raději nepůjdu, ty jsi určitě příliš šikovná a dobrá. Ve výsledku umím pár základních kroků tanců, co jsem za ta léta odkoukala, ale žádné ty jejich figury, co se učili v tanečních, samozřejmě neumím.“⁵⁹

Aspekt vedení tanečního páru naopak klade vyšší nároky na muže. V případě, že neovládají tanec do takové míry jako jejich partnerka, může docházet k neshodám: „Tancuji ráda, tak mám na partnery možná větší nároky. Když jsem naznačila, jaké by měli mít držení těla, tak to bylo velice špatně. Když šli mimo hudbu, tak jsem i počítala – raz, dva, tři – a ono to ty chlapy moc nebaví dlouho poslouchat. Stalo se mi, že pak se mnou nechtěl nikdo ze známých tančit.“⁶⁰

V tanečních se také jedinec naučí krom základních kroků i tzv. variace či figury. Jelikož v současné době neexistují nějaké ustálené a závazné osnovy pro výuku v tanečních kurzech, stává se, že se taneční školy odlišují. Vzhledem k délce kurzů (3–6 měsíců s výukou jednou týdně), množství účastníků (mnohdy až 90 párů najednou) a skutečnosti, že po většinu času tančí účastníci s omezeným množstvím tanečních partnerů (často probíhá tzv. volenka pouze dvakrát za výukovou lekci), zde vzniká pouze limitovaný prostor pro pochopení zákonitostí a principů společenského tance. Někteří respondenti tento aspekt komentovali: „V tanečních tě naučí jednu sestavu a tu pak vidíš na všech plesech, lidi dodržují sled těch pár figur“⁶¹ nebo „Nebaví mě tolik tančit ča-ču, v tanečních nás učili sestavu, při který si připadám jak cvičená opice – teď všichni otočit sem, pak tam – nemám pocit, že bych se tam naučila skutečně tančit, abych uměla improvizovat.“⁶²

V tomto ohledu jsou zajímavé i postřehy respondenta, který se věnoval sportovnímu tanci a na plesech tančil s dámami různých tanečních zkušeností: „Myslím si, že lidi, co neprošli nějakým intenzivním tanečním kurzem, velmi často umí jen jednu sestavu, nějaké čtyři figury, a pro mě je nepříjemné odhadovat, které čtyři figury to zrovna jsou, abych je nevedl do nějakých rozpaků, třeba že chci otočku vlevo, když umí otočku vpravo.“⁶³

⁵⁸ Rozhovor s respondentkou Andreou, 50 let, 17. 10. 2020.

⁵⁹ Rozhovor s respondentkou Monikou, 27 let, 27. 10. 2020.

⁶⁰ Rozhovor s respondentkou Martinou, 41 let, 23. 10. 2020.

⁶¹ Rozhovor s respondentem Zdeňkem, 40 let, 7. 10. 2020.

⁶² Rozhovor s respondentkou Markétou, 35 let, 12. 8. 2020.

⁶³ Rozhovor s respondentem Jiřím, 35 let, 26. 10. 2020.

Závěrem

Taneční představují i ve 21. století poměrně rozšířený fenomén. Absolvování těchto kurzů je částí populace stále považováno za něco automatického jako součást tradice, aniž by mnohdy předtím docházelo k racionálnímu zdůvodnění praktické využitelnosti tohoto kulturního kapitálu. Z realizovaného kvalitativního výzkumu vyplynulo, že část respondentů považuje absolvování tanečních za součást společenského vzdělání, ačkoli často v následujícím životním směřování u některých k příležitosti uplatnit získané dovednosti téměř nedochází. Alespoň pasivní znalost základních kroků nejběžnějších společenských tanců je považována za jakousi jistotu pro případ, že by se jedinec ocitl na tanečním parketu.

O aktivitě v rámci tanečních příležitostí rozhoduje řada faktorů. Kromě vhodných dispozic či talentu je to především uspokojení z provozování tance jako vhodné volnočasové zábavy. Nutnou podmínkou k tanci je stejné naladění či zájem partnera o tanec, u některých je k účasti na plese vyžadována přítomnost dalších známých. Provozování tance také logicky podporuje zapamatování, zvnitřnění tanečních kroků. Pokud k němu nedochází, kulturní kapitál získaný v tanečních se postupně vytrácí, byť, soudě podle odpovědí respondentů, se alespoň základní kroky nejběžněji provozovaných tanců v paměti uchovají.

Tato studie vznikla na Akademii múzických umění v Praze v rámci projektu „Taneční jako kulturní produkt s ekonomickou hodnotou“ podpořeného z prostředků Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace, kterou poskytlo MŠMT v roce 2020.

Literatura

Bourdieu, Pierre. „The Forms of Capital“. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 1986, s. 241–258.

———. *Teorie jednání*. Přeložila Věra Dvořáková. Praha: Karolinum, 1998.

Krupka, Jaroslav. „Taneční kurzy patří k české kultuře“. *Lidové noviny*. 19. 2. 2010.

Machová, Daniela. *Český fenomén tanečních: Proměny podob a účelu kurzů společenského tance pro mládež*. Disertační práce. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, katedra tance, 2019.

Palán, Zdeněk. *Lidské zdroje*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002.

MgA. Mgr. Daniela Machová, Ph.D., vystudovala sociologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a taneční vědu na Akademii múzických umění v Praze, kde v roce 2019 obhájila disertační práci na téma Český fenomén tanečních. V badatelské práci využívá především sociologické metody a historiografický přístup, jež aplikuje na výzkum společenských tanců, tanečních, profese tanečníka, tanečního mistra, tanečních studií. Je členkou Etnochoreologické skupiny při ICTM a redaktorkou *Tanečních aktualit.cz*.